

figyelésekkel. *Dr. Pékár Károly* pedig *Darwin* és *Spencer* rendszerének főbb gondolatait mutatja be világosan, a mit jó ismerni azoknak is, kik az ellenkező nézetben vannak. Ha már *Pékár* felhozta azok neveit, kik az ő iskolájukat járják, jó lett volna azt is konstatálni, hogy a darwinizmus már sok elmélkedő előtt kezd lejárni magát. Végül *Weber Károly* értekezésének (a szép és a tetszés) kivonatát olvassuk. Az irodalomban érdekes két magyar filozófusnak harczát látnunk a tér és idő mibenlétéről: *Posch Jenő* ismerteti *Palágyi Menyhért* nagy feltűnést keltő könyvét: «*Neue Theorie des Raumes und der Zeit*».

Folyóiratok szemléje zárja be ez értékes füzetet, melyet újra lelkesen ajánlunk a magyar bölcsélet iránt érdeklődőknek.

BIHARI FERENCZ.

Francia Stílusgyakorlatok. Felső osztályok számára. Szerkesztették *Kemény Ferencz* és *Klimó Mihály*. Budapest, 1901. Lampel Róbert. Ára 1 korona 20 fillér.

A szerzők, mint az előszóban kijelentik, hiányt pótolnak e művel s el kell ismernünk, hogy ebben teljesen igazuk van, mert eddig nem volt olyan tankönyv, melyben *jegyzetekkel ellátott, magyar olvasmányok* állottak volna rendelkezésünkre a felsőbb osztályokban francziára való fordítás céljából. Mert hiába, azon nagy reformnak tervezői, mely a középiskolai tanításban most érvényesül, még nem tudtak szakítani a hagyományyal: a fordítás, mint valami kopott kisértet, még most is ott kisért úgy a német, mint a francia nyelv tanításának egész tervezetén keresztül. Ez a holt nyelvek tanításának tervéből maradt ránk kelletlen örökségképen, s mi, kik az újabb módszer hívei vagyunk, kötelesek vagyunk ehhez ragaszkodni. Azt kell látnunk, hogy az élő nyelvek tanításának központja, célja a fordítás, mert hisz a végeztelt az érettségi vizsgálat jelzi, s itt mindkét nyelvből a magyarból németre, illetve francziára való fordítás a követelmény. A *méthode maternelle* nem tud még teljesen érvényre jutni a tanításban, mert a reformot még a régi módszer hívei készítették. A szerzők is azt mondják az előszóban, hogy nem akartak különálló mondatokat adni fordításul nyelvtani szabályok gyakorlására, hanem inkább összefüggő szöveget, mert ez helyesebb a felsőbb osztályokban, «*ellentétben az elemi és alsóbb tanfolyammal, a hol ez még helyén van.*»

A szerzők ezzel azt árulják el, hogy ők még *Ploetz* methodusának a hívei, a mi pedig lejárt már magát. Én legalább az alsóbb osztályokban abszolute nem fordítottok, hanem tisztán élő beszédgyakorlat útján igyekszem haladni, még a nyelvtanban is. No de vegyük a dolgot a mint

van. A felsőbb osztályokban tényleg fordíttatnunk kell s így e könyvre valóban szükség van. Legalább az utasítások értelmében. Készülni: Endrei Német stílusgyakorlatai mintájára készült, de sokkal helyesebb beosztással, mert fokozatos haladás észlelhető az olvasmányokban. Előli vannak a könnyebbek és így tovább a mind nagyobb készséget igénylők. Különbön az egész öt szakaszra oszlik.

Az I. szakaszban «*Veggyesek*» cím alatt különféle tárgyú apróbb és könnyebb olvasmányok találhatók, melyek közül azonban én kihagytam volna a 9. számút (Kolumbusz Kristóf levele Arragonia királyához, Ferdinándhoz), mert kissé nehezebbnek találom, semhogy ezen olvasmányok közé sorakozhatnék. A subjonctiv biztos használatát feltételezi, a mi pedig felsőbb osztályokban is alig követelhető meg. Volna egy-két megjegyzésem az egyes olvasmányokra is. Így a 2. olvasmányban, a végén, ezen kifejezést «hazajövök» nem magyarázza, pedig bizonyos, hogy mindenféle bolondokat keres majd ki rá a tanuló a szótárból. A 3. olvasmányban (6. oldal 4. sor) «igyekezzél» a jegyzetben s'efforcer, pedig ez csak tácher, mert s'efforcer több nuance-al erősebb kifejezés.

Az 5. olvasmányban a 8. jegyzet szerint Ūrnappa francziául le fête Dieu; bizonyára csak sajtóhiba la Fête-Dieu helyett. A 6. olvasmányban a 3. sorban a «melyik» szóhoz felesleges jegyzetet adni.

A 14. olvasmány első sorában «haszontalanúl tölti el az időt» a jegyzetben «traîner tout le jour»-ral fordítják. Ez már erősebb gallicismus, ilyen könnyű olvasmánynál még felesleges. Elég: passer son temps a' ne rien faire.

A II. szakasz címe: *Anekdóták, mesék, vegék, elbeszélések*. Ezek persze mind francziából magyarított dolgok, egyet kivéve, a mi magában véve helyes lehet, de nem vagyok egy véleményen a szerzőkkel, midőn a jegyzetben pontosan ragaszkodunk az eredeti franczia szöveghez, még olyankor is, a midőn abban esetleg archaismusok is vannak. (Pl. Garcias Péter lelke.)

Egyáltalán nagyon helytelen felfogásnak tartom a tanulók fejét gallicismus-raktárrá alakítani. Ez teljesen felesleges; tanulják csak meg az egyszerű nyelvet. Hisz maguk a francziák is kinevetik az olyan francziát, a ki folyton gallicismusokban beszél. Ép egy franczia egyetemi tanárral beszéltem a felől az idén. Azt mondja, hogy egyáltalában nevetséges az idegeneknek az a törekvése, hogy minél több gallicismust sajátítsanak el. Azt hiszik, hogy ha egy sereg gallicismust bemagoltak, a mit sietnek minél gyakrabban fitogtatni, akkor már ők tudnak francziául. E mellett az egyszerű mindennapi nyelvre kevesebb gondot fordítanak.

Mi tehát arra törekedjünk, hogy minél egyszerűbb retroversiot produkáltassunk növendékünkkel, ne az eredeti szöveget tartsuk szem

előtt, hisz mennyire vagyunk mi attól. Egyáltalán szállítsuk le követelményeinket.

Az egyes darabokra áttérve azt tartom, hogy itt túlságos a jegyzet, a tanulónak mindent a szájába adunk. A jegyzetek az eredeti szöveget tartják híven szem előtt. Megegyez azonban, hogy jegyzet van olyan szóhoz, a mit egyszerűen szótárában is megtalálhat a tanuló, a mihez ellenben nehezebb a helyes franczia kifejezést eltalálni, az nincs megmagyarázva; pl. 20. olv. (13. old.) 3 szakasz «ellenkezés» jegyzetben van, ellenben «rosszkedvű pillanat» nincs.

Az olvasmányok III. szakasza *franczia történelmi dolgokat és franczia viszonyokat tárgyal*. Ezek is jó részt magyarázatok, vagy kivonatok nagyobb művekből. Itt csak ismételnem kellene előbbi észrevételeim egy részét. Azt mondom egy részét, mert ezek átlag könnyebb olvasmányok, kevés benünk a gallicismus. Viszont van ebben a szakaszban olyan, melyet feleslegesnek, másfelől pedig olyan, melyet túlságos nehéznek tartok a tanuló számára.

Igy teljesen felesleges a 35. olv. «Családnevek Franciaországban», mert ebben majdnem semmiféle gyakorlat sem kínálkozik. Ilyenforma a 41. is: «A köztársaság naptára».

Nehéz olvasmányok a 33. «Bonaparte Napoleon», a 36. «Nemzetiségek nevei» és a 37. «Egyes vidékek lakóainak főbb vonásai». Ezekben majdnem minden szót jegyzettel kell kísérni. Akár az eredeti szöveget tennék mellé! A 36. olvasmány nem tudom, hogyan jutott címéhez: «Nemzetiségek nevei», mikor tulajdonképen szólások magyarázata.

A IV. szakaszt igen szívesen láttam sorakozni a többi után, mert ez *irodalomtörténettel és szemelvényekkel* foglalkozik. A 2-ik, illetve 44. olvasmány azonban mire való, nem tudom? 7—8 sorban tárgyalja a franczia irodalomtörténet beosztását. Ma már, azt hiszem, irodalomtörténetírók előtt nem olyan lényeges ez a külső beosztás, a mi tulajdonkép semmit sem mond.

A 46. sz. olvasmány: «A XVII. század», mely mint címéből is látható, e század irodalmi viszonyait akarja jellemezni, úgy össze-vissza van forgatva, hogy azon bajos eligazodni. Nagyon ráférne egy kis corrigálás.

Az 51. sz. olvasmányt: «A précieuses»-ök, ismét nehéznek találom. E könyv fényoldalát szerintem az V. szakasz képezi, melynek címe: «Magyar tárgyjú szövegek».

Az olvasmányok elég változatosak.

A 61-ikbe: A régi Budapest, azonban hiba csúszott be, a mennyiben a szöveg egy helyen a következő: «Róbert Károly tette Budát az ország fővárosává, melynek fénykora ekkor kezdődik. Hogy mi volt akkor Pest, ezt egy XVI. századbeli polgármester beszéli el, kinek alkalmá volt

meglátogatni a budai basát.» Róbert Károly, a XVI. századbeli polgármester és a budai basa talán még sem egészen együvé tartoznak?

A 64. számú: A «Hitel» befejezése itt is nehéz olvasmány, valamint a 71. is, «A vén színész».

De ezektől eltekintve csak dicséretet halmozhatunk e szakaszért a szerzőkre, kik legkiválóbb íróink életrajzát, kiváló művek töredékeit adják a tanulók elé s lelkiismeretes, hű és pontos jegyzetekkel annyira ellátják, hogy a tehetségesebb tanulók akár rögtönözve francziául olvashatják azokat.

Biztosítok bárkit, hogy ez a rész teljesen kielégítő, itt már élet lüktet, a mi világunkban találjuk magunkat, elhagytuk már a régi sablonos olvasmányokat, melyek a legtöbb olvasókönyvben feltalálhatók s melyek a tanulót untatják. Mert azt is szem előtt kell tartanunk, hogy a tanuló ne tekintse azt a fordítást napszámba végzett munkának.

Nagyon örültem volna, ha a szerzők nagyobb teret engednek ezen modern szellemű olvasmányoknak, melyek úgy hatolnak be a többi közé, mint valami friss fuvallat. Csak minél többet ilyet! Remélem, hogy a jövő kiadásnál figyelembe veszik a szerzők ezen intésemet. (Hisz annyiszor olvastuk már Trója pusztulását, meg több efféjét). Összegezve a dolgot s eltekintve az ismertetésem elején hangoztatott elvtől, mely szerint ma már az élő nyelveket nem fordítás útján igyekezünk elsajátíttatni, a gallicismusokra tett észrevételemen kívül nagyobb hiba nem róható fel a szerzőknek, buzgalmuk mindenütt kitetszik, lelkiismeretességük sehol sem csökken, a franczia nyelvet, a mint jegyzeteikből kitetszik, de a mint ismerem is őket, kitünően bírják, tehát hivatottak voltak erre a munkára s feladatuknak jobbára meg is feleltek.

Ajánlom tehát e munkát a kartársak szeretetébe, mert valóban szükséges valamennyi reáliskola felsőbb osztályaiban.

Végezetül megemlítem, hogy a kiadó is lelkiismeretesen vegezte munkáját, mert 2—3 sajtóhibánál több nem fordul elő a könyvben.

OTROK MIHÁLY.

F. Hornemann, Die neueste Wendung im preussischen Schulstreite und das Gymnasium. Berlin, 1902.

Hornemann, — egyike azoknak a tekintélyesebb német pädagogusoknak, kiket a német császár is meghívott a porosz középiskolai reform feletti tanácskozásokra, ki már 1891-ben is hallatta erre vonatkozólag a maga nézetét «Die Berliner Dezemberkonferenz und die Schulreform» című művében — most a Schiller és Ziehen ismeretes pädagogiai gyűjteményes vállalatában ugyane kérdésre vonatkozólag két füzetben szándéko-